

Pædagogisk Læreplan

Området består af følgende filialer:

Områdeinstitution – Markledets Børnehave, Løgumkloster.

Filial - Havbrisen, Ballum.

Filial - Visby Børnehus.

Filial - Børnehuset Humlebo, Bredebro.

Filial - Øster Højst Børnehus.

Filial - Bedsted Børnecenter.

Indhold

Områdeinstitutionen Markledets Børnehave og filialerne	2
Markledets Børnehave	2
Filial Havbrisen	2
Filial Visby Børnehus	2
Filial Humlebo Børnehus	2
Filial Øster Højst Børnehus	2
Filial Bedsted Børnecenter	3
Værdier	3
Pædagogisk målsætning	3
Læringsforståelse	4
Pædagogiske principper	5
Børn i udsatte positioner	5
Handleplan for sprog og læsepolitik	7
Sprog	7
Områdeinstitution Løgumklosters læringsmål i forhold til læreplanstemaerne	8
Alsidig personlig udvikling	8
Sociale kompetencer	10
Sprog	11
Krop og bevægelse	13
Natur og naturfænomener	14
Kulturelle udtryksformer og værdier	16
Praksisfortælling fra Markledets Børnehave - Legepladsen	17
Praksisfortælling fra Bedsted Børnecenter - Samling	19
Praksisfortælling fra Øster Højst Børnehus - Spisesituation	20
Praksisfortælling fra Visby Børnehus - Høstfest	21
Praksisfortælling fra Humlebo - Selvhjulpethed	22
Praksisfortælling fra Havbrisen - Legepladsen	23
Børnemiljø i Områdeinstitutionen Løgumkloster	25
Overgange	26
Overgang fra dagplejen	26
Overgang mellem grupperne	26
Overgang til skolen	26
Evaluerings	27
Dokumentation af det pædagogiske arbejde	27
Forældreinddragelse	27
Afslutning	28
Bilag	28
Bilag 1: Relationsskema – barn/voksen	28
Arbejdsskema til SMITTE-MODELLEN	29

Områdeinstitutionen Markledets Børnehave og filialerne

Markledets Børnehave

Områdeinstitutionen Markledets børnehave har beliggenhed i Løgumkloster by. Det er en institution, der har til huse i en stor ældre bygning, der engang har været sygehus. Det betyder, det er et stort hus, med mange rum af forskellige størrelser. Derudover er der en stor og spændende legeplads med mange forskellige muligheder. Markledets Børnehave har 3 grupper, hvoraf den ene gruppe er for kommende skolebørn og de to andre for børn i alderen 3 – 5 år. I Markledets Børnehave er der maksimalt plads til 70 børnehavebørn.

Markledets Børnehave bruger nærmiljøet og Sparekasseskoven meget.

Til områdeinstitutionen er der 5 filialer der geografisk er meget spredt og meget forskellige. De 5 filialer er alle aldersintegrerede for børn i alderen 0 – 6 år.

Filial Havbrisen

Havbrisen har til huse på Vestervej 6 i Ballum. Med udsigt til den tidligere skole og vadehavet. Havbrisen er normeret til 14 småbørn og 20 børnehavebørn. Havbrisen er opdelt i 2 grupper; Haletudserne 0 - 3 år og børnehavegruppen 3 - 6 år.

I Havbrisen er der masser af plads, både inde og ude. Pædagogisk vægtes natur og udeliv højt og derfor er børnene ofte ude. Institutionen har mulighed for at bruge multihallen, hvilket benyttes minimum 1 gang om ugen. Havbrisen er en lille institution, som værner om nærvær, tryghed og omsorg for hinanden.

Filial Visby Børnehus

Visby Børnehus ligger på Enklavevej 4a i Visby, ca. 6 km fra Bredebro. Visby Børnehus er normeret til 18 småbørn og 25 børnehavebørn. I institutionen er der følgende grupper: Spirerne 0-2 år. Boblerne fra ca. 2,5 - 3 år. Brumbasserne fra 3 – 4,5 år. Troidene fra 4,5 – 6 år.

Visby Børnehus ligger i landlige omgivelser med gåafstand til "vores" egen skov, til Visby park og med cykelafstand til Trøjborg slotsruin. Skolens gymnastiksal ligger "lige om hjørnet", og den benyttes flere gange ugentligt. Ved Visby Børnehus er der 2 legepladser, en til småbørnsgruppen og en til børnehavegruppen. Legepladsen giver børnene gode muligheder for motoriske udfordringer, bålaktiviteter i egen bålhytte, stilleleg og fordybelse.

Filial Humlebo Børnehus

Børnehuset Humlebo et dejlig stort hus på ca. 500m² - bygget i 1998. Humlebo er normeret til 12 småbørn og 70 børnehavebørn, der er fordelt på 5 stuer.

For at kunne give børnene de bedste muligheder for læring, udvikling og trivsel er de aldersopdelt. 2 stuer med 3-4 årige og en for de kommende skolebørn.

Humblebo har en stor legeplads med grønne områder, og egen kælkebakke.

Institutionens nærmeste nabo er skolen og å og skov ligger også tæt på og bruges meget som udflugtsmål på cykelture/gåture.

Filial Øster Højst Børnehus

Øster Højst børnehus er normeret til 12 småbørn og 30 børnehavebørn.

Øster Højst Børnehus ligger ved siden af skolen og har en stor grund med nyetableret legeplads. Øster Højst børnehus bruger hallen ved skolen meget, samt naturen i nærområdet.

Filial Bedsted Børnecenter

Bedsted Børnecenter er normeret til 17 småbørn og 33 børnehavebørn.

I institutionen er der 3 grupper: Solsikken 0 – 2½ år, Lærken 2½ - 4 år og Syrenen 4 – 6 år.

Der er et stort udeareal/legeareal til Bedsted Børnecenter og mulighed for at bruge Multihallen dagligt.

Bedsted Børnecenter ligger i gåafstand til skov og dejlige naturomgivelser, der bliver brugt rigtig meget. Der er god mulighed for at komme på besøg i Tønder, Løgumkloster og Aabenraa via bybusser.

Ved Bedsted Børnecenter er der to legepladser; en til småbørn og en til børnehavebørnene. Legepladsen giver gode udfoldelsesmuligheder, der er en dejlig stor bålhytte, hvor der foregår mange aktiviteter.

Værdier

De grundlæggende værdier for det pædagogiske arbejde i Områdeinstitution Løgumkloster er:

Anerkendelse

Udtrykkes og opfattes af hele vores væsen gennem positive tanker, kommunikation, adfærd, følelser og handlinger.

Nærvær

Hermed mener vi, at have alle sanser åbne og være bevidst om det vi oplever her og nu i form af følelser, tanker og sanseoplevelser.

Glæde

At blive mødt med glæde vækker ens egen glæde og selvfølelsen styrkes. Når glæde deles opbygges relationer.

At behandle børn forskelligt er at behandle dem lige.

Pædagogisk målsætning

At skabe en hverdag hvor barnet føler sig set, hørt og værdsat. Hvor omsorg og nærvær skaber tryghed og giver barnet mod til at være netop den, det er.

Det er vigtigt, at barnet oplever sig som ligeværdigt, unikt og i besiddelse af forskellige færdigheder.

Der skabes gode deltagelsesbetingelser for alle børn, så de føler sig betydningsfulde og som en vigtig del af et fællesskab.

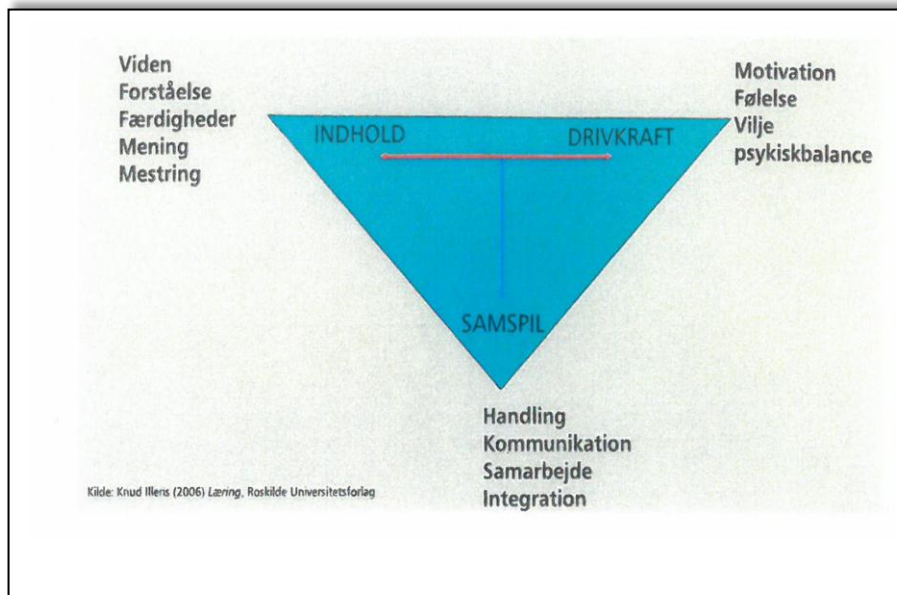

Læringsforståelse

Når vi arbejder med børns læring, i det pædagogiske arbejde, tager vi udgangspunkt i Knud Illeris' læringsforståelse.

Det indebærer, at vi som personale har fokus på læreprocessen frem for selve det, der skal læres. Læringssituationen har indflydelse på læringsprocessen og resultatet.

Knud Illeris tydeliggør i hans model "læringstrekanten" de to processer, samt de tre dimensioner, der skal være til stede for, at læring kan finde sted.

De to processer skal altid være i spil. Samspilsprocessen indebærer det enkelte individs samspil med omgivelserne. Tilegnelsesprocessen omhandler måden, barnet bearbejder de påvirkninger (indhold), som det møder i samspillet med andre. Illeris refererer i denne proces til Piagets begreber om assimilation og akkomodation. Assimilation handler om, at barnet udvikler på sin eksisterende viden og erfaring. Akkomodation er, når barnet oplever, at det tidligere lærte, ikke længere er gældende, altså en omstrukturering af tidligere læring. Det er gennem barnets undringer (refleksioner), at det lærer nyt.

I det daglige indebærer det, at vi giver barnet tid til at undre sig.

Derudover arbejder vi også med Vygotskys teori om zonen for nærmeste udvikling – også kaldet NUZO (Nærmeste Udviklings Zone).

Det betyder, at vi i dagligdagen hele tiden stiller udviklingsmæssige krav til barnet. Vi arbejder udfra NUZO, hvilket betyder, at det barnet i dag kan med voksenstøtte, kan det eventuelt i morgen selvstændigt.

NUZO er den zone, der opstår mellem, hvad barnet kan klare alene, og hvad barnet kan klare under vejledning fra pædagogen. Aktivisering af børn skaber en ny NUZO og dermed udvikling af barnet.

Det betyder, at vi skal udfordre barnet, men ikke mere end barnet kan følge med.

Pædagogiske principper

Område Løgumkloster har som værdier: Anerkendelse – nærvær og omsorg. Det betyder:

Anerkendelse:

- Vi ser på det positive og på barnets ressourcer.
- Vi italesætter det positive, som barnet gør. Vi ser barnet, som den person det er.
- Gennem vores pædagogiske praksis støtter vi barnet i dets nysgerrighed, for at det får ny viden og forståelse for den verden, det er i.
- Vi er tydelige voksne. Vi sætter klare rammer.
- Vi mener, at alle børn har ret til at være en del af børnefællesskabet.

Nærvær:

- Vi er til stede i nuet sammen med børnene.
- Vi er lyttende, går i dialog og spørger ind til barnets handlinger.
- Vi har empati og udviser omsorg for barnet.
- Vi undrer os sammen med barnet.
- Vi "går ind i barnets verden".

Glæde:

- Vi skaber rum for venskaber, barn – barn mellem.
- Vi skaber fælles oplevelser, både planlagte men også spontane.
- Vi ser muligheder frem for begrænsninger.
- Vi giver plads til lethed.
- Vi bruger humor, ud fra barnets alder.
- Vi arbejder ud fra et positivt livssyn.

Børn i udsatte positioner

Som Bjørg Kjær (kulturforsker) påpeger, er der *"intet forskningsbelæg for, at inklusion foregår automatisk, når børn med forskellige forudsætninger og baggrunde sættes sammen. For at der skal finde inklusion og integration sted, kræver det derimod bevidst og systematisk pædagogisk arbejde udført af kompetent personale"* (Inkluderende pædagogik, Kjær, 2010 s. 53)

Ethvert barn er enestående og udvikler sig i samspil med de fællesskaber, barnet indgår i. Børn udvikler sig gennem relationer og i samspil med forældre, familie, venner og de voksne i børnehaven. Vores primære opgave er at skabe tryghed og trivsel for børnene og sikre, at alle børn inkluderes i fællesskaber.

Vi tager udgangspunkt i barnets styrker og ressourcer, og støtter op om barnets udvikling og særlige behov. Børns særlige behov kan variere meget – lige fra fysiske handicaps, til sorg, adfærds- og trivselsproblemer. Her er det vigtigt at understrege, at det er den voksnes opgave at kunne rumme børn med sådanne behov.

Når et barn oplever vanskeligheder, skal dette også ses i sammenhæng med relationerne i børnehaven. Arbejdet her skal derfor også indgå del af løsningen. Vi lægger vægt på, at vanskeligheder ikke ses isoleret, men i samspil med omgivelserne.

Børn har ret til at være børn! Dette skal der være særlig opmærksomhed på, når der er brug for hjælp eller støtte i familiemæssige sammenhænge.

En bekymring for et barns trivsel/udvikling kan opstå hos både forældre og personale. Forældrene kan altid søge råd og vejledning hos personalet, hvis de er i tvivl om deres barns trivsel eller udvikling. Vi inddrager altid forældrene ved en begyndende bekymring.

Når vi oplever, at et barn er i en udsat position, drøfter vi pædagogisk problemstillingen, for at belyse handlemuligheder og tiltag. Herefter udarbejder vi, hvis det er nødvendigt, en konkret handleplan.

Hvis vi skønner, at et barns vanskeligheder er af en sådan art, at pædagogisk faglighed ikke er tilstrækkeligt, vil vi sammen med forældrene anmode om hjælp fra relevante fagpersoner – talepædagog, fysioterapeut eller tværfagligt team.

**Vores grundtanke i forhold til udsatte børn er:
Barnet er ikke et problem, men barnet er i problemer.**

Børn i udsatte positioner kan være:

- Sprogvanskeligheder.
- Motoriske vanskeligheder.
- Følelsesmæssig ubalance.
- Sociale relationer eller mangel på samme.
- Andre kulturer.
- Midlertidig krise (fx skilsmisse, dødsfald).
- Vold, alkohol og sygdom.

Bekymringer omkring et barn

Hvis der blandt personalet opstår en bekymring omkring et barn, deles denne bekymring, alt afhængig af situationen, med en kollega. Dette for drøfte hvordan der pædagogisk kan arbejdes hermed. Derefter deles bekymringen med lederen, således de involverede parter kan udarbejde en handleplan.

Handleplanen skal indeholde:

- Iagttagelser, hvor længe?
- Iagttagelser, over hvilke situationer?
- Hvornår laves en midtvejsevaluering?
- Er der behov for at inddrage forældrene?
- Er der behov for at inddrage PPR og/eller socialrådgivere?
- Tidsplan.
- Hvem gør hvad og hvordan?

Brug af forskellige redskaber:

- Kompetencehjulet (Beskriver det enkelte barns udvikling indenfor læreplanstemaerne).
  - Hvor er barnet på vej hen – NUZO – og hvor skal vi støtte barnet!
  - Smitte – model.
  - LP- modellen.
  - Sprogvurdering.
  - Babytegn.
  - Børnemiljøvurdering.
  - Trin for Trin og Start.
  - Fri for mobberi.
  - Iagttagelser.
  - Relations skemaer. (bilag 1)
  - Trivselsskemaer 0 – 3 år. (bruges i samarbejde med Lone Hauch)
-

Handleplan for sprog og læsepolitik

Tønder kommune har udarbejdet en sprog - og læsepolitik, som vi forholder os til. Derudover har vi udarbejdet vores egen.

Sprog

<p>Sammenhæng Styrkelse af et barns sproglige kompetencer bidrager til udvikling af personlige, sociale og faglige kompetencer, og den tidlige indsats understøtter barnets mulighed for senere deltagelse i demokrati, uddannelse og samfundslivet generelt. Barnet skal udfordres og støttes i at udvikle sin nysgerrighed og interesse for sproglig kreativitet, samt til at udtrykke sig gennem forskellige genre som kropssprog, skriftsprog med bogstaver og tal, billedsprog og talesprog.</p>	
<p>Mål</p> <ul style="list-style-type: none"> • Barnet skal støttes i at udvikle et nuanceret ordforråd samt begreber. • Barnets læse og skriveforberedende udvikling skal styrkes gennem kendskab til bogstaver og tal. • Barnet skal støttes i at skabe kontakt og forståelse, give udtryk for sig selv gennem sproget. • Barnet skal lære at eksperimentere med forskellige udtryksformer • Et barn med behov for særlig indsats tilbydes specielt tilrettelagte aktiviteter. 	
<p>Inklusionsperspektiv Vi skal have en daglig pædagogisk praksis og tilrettelagte aktiviteter, der tager udgangspunkt i:</p> <ul style="list-style-type: none"> • At børn har forskellige ressourcer og dermed også bidrager forskelligt til fællesskabet. • At alle børn skal understøttes i deres udvikling og læring af anerkendende, omsorgsfulde og nærværende voksne. • At der skal skabes gode deltagelsesbetingelser for alle børn, således alle føler sig som ligeværdige og har en aktiv rolle i fællesskabet. • At børn er forskellige og skal behandles forskelligt. 	
<p>Tiltag 0-3 årige</p> <ul style="list-style-type: none"> • Få øjenkontakt med barnet og give respons på dets pludren. • Bruge babytegn. • Sætte ord på barnets og vores handlinger. • Sætte ord på barnets følelser. • Understøtte barnet i dets leg samt lære det nye måder at lege på. • Samtale med barnet om fælles aktiviteter og oplevelser. • Benævne ting, dyr, mad, frugt. • Kigge og læse i bøger/dialogisk læsning. • Synge fagtesange, lege sanglege, • Lytte og danse. • Små sproggrupper, hvor der bl.a. anvendes sprogkasser med forskelligt indhold. 	<p>Tiltag 3-6 årige</p> <ul style="list-style-type: none"> • Være bevidste om at bruge et nuanceret ordforråd. • Sætte ord på handlingerne, der foretages sammen med barnet. • Skabe rum og mulighed for at indgå i dialog. • Historielæsning/dialogisk læsning. • Fortællinger. • Rim og remser. • Sang og musik. • Sprogstimulering, hvor der bruges forskelligt sprogmateriale. • Legeskrivning. <p>Rammerne for sprogarbejdet er individuelt i de forskellige institutioner.</p>

<p>Tegn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stoptegnet fungerer. • Barnet synger med og laver fagter. • Begyndende ordforråd og dannelse af sætninger • Snakker med hinanden og med de voksne. • Glæde ved at kigge i bøger, pege på og benævne ting, dyr m.m. i bøgerne. • Barnet peger på og vil gerne snakke om det de ser. • Barnet benytter babytegn. • "Begynderlydene" varierer i tone. 	<p>Tegn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Barnet kan føre en samtale. • Barnet tager initiativ til rim og remser. • Barnet synger og lærer nye sange. • Barnet kender forskellige begreber. • Barnet leger med ordene. • Barnet giver verbalt udtryk for holdninger og følelser. • Barnet løser konflikter verbalt. • Barnet kan stå frem og fortælle historier for de andre børn. • Barnet får et begyndende kendskab til bogstaver og tal. • Barnet skriver sit navn.
<p>Evaluering</p> <ul style="list-style-type: none"> • Der evalueres løbende på stue- og personalemøder. • Der evalueres på det enkelte barns udvikling og læring ved overgangen fra småbørnsgruppe til børnehavegruppe, samt ved førskolesamtalen. 	

Områdeinstitution Løgumklosters læringsmål i forhold til læreplanstemaerne

Alsidig personlig udvikling

<p>Sammenhæng</p> <p>At arbejde med den personlige udvikling er grundlæggende for udvikling generelt. En anerkendende, nærværende og medlevende omverden giver barnet mulighed for at udvikle sig til en robust og selvstændig personlighed, med nysgerrighed på livet og med empati og en god selvforståelse i bagagen. Et barn, der oplever omsorg, lærer, at begå sig i fællesskabet og udvikler et sundt selvværd, som det kan have glæde af.</p>
<p>Mål</p> <ul style="list-style-type: none"> • Barnet skal opnå en basal tillid og tryghed ved dets omgivelser. • Barnet skal have opbygget et godt selvværd. • Barnets empatiske evner skal styrkes. • Barnets medfødte nysgerrighed og lyst til at udforske verden skal styrkes. • Barnet skal opnå at blive selvstændig og selvhjulpent.
<p>Inklusionsperspektiv</p> <p>Vi skal have en daglig pædagogisk praksis og tilrettelagte aktiviteter, der tager udgangspunkt i:</p> <ul style="list-style-type: none"> • At børn har forskellige ressourcer og dermed også bidrager forskelligt til fællesskabet. • At alle børn skal understøttes i deres udvikling og læring af anerkendende, omsorgsfulde og nærværende voksne.

<ul style="list-style-type: none"> • At der skal skabes gode deltagelsesbetingelser for alle børn, således alle føler sig som ligeværdige og har en aktiv rolle i fællesskabet. • At børn er forskellige og skal behandles forskelligt. 	
<p>Tiltag 0-3 årige</p> <ul style="list-style-type: none"> • Langsom og tryk indkøring ud fra barnets behov. • Barnet har en kontaktpædagog. • Autentiske voksne. • Nærværende, varm og glad atmosfære på stuen. • Vi er opmærksomme på børnenes forskellige behov ved at være tålmodige og give det enkelte barn den tid, det har behov for. • Forudsigelig dagsrytme med samling, leg, aktiviteter, spisning, middagsøvn, frugt, leg og afhentning. • Vi aflæser barnets kropssprog, anerkender og sætter ord på dets følelser og handlinger. • Vi har fokus på medbestemmelse, når vi lader barnet vælge eksempelvis mad, legetøj, legekammerater. • Vi opfordrer børnene til at trøste og holde om hinanden. • Vi giver barnet lov til at opleve, undersøge og fordybe sig i leg med forskelligt legetøj, på legepladsen og i naturen • Vi giver udfordringer og støtter barnet i disse. • Vi lader barnet hjælpe til bl.a. med borddækning og hente madpakker. • Vi øver af- og påklædning, samt det selv at gå op af en stige til puslebord/barnevogn. • Vi guider barnet og er autentiske rollemodeller. 	<p>Tiltag 3-6 årige</p> <ul style="list-style-type: none"> • Der skabes en god overgang fra småbørnsgruppe/dagpleje til børnehavegruppe. I børnehavegruppen er børnene delt op i mindre grupper med faste kontaktpædagoger. • Fællesaktiviteter og fælles oplevelser. • Vi er anerkendende og respekterer barnets forskellige følelser og behov. • Vi giver lov eller siger fra på en anerkendende måde. • Vi tager udgangspunkt i barnets ressourcer og potentialer til videreudvikling af barnets kompetencer. • Vi er rollemodeller og viser barnet hvordan empati udvises. • Vi har aktiviteter/omgivelser med sanssemæssige udfordringer og oplevelser. • Vi giver plads til fordybelse og til at eksperimentere. • Vi giver mulighed for tilegnelse af ny viden. • Vi har materialer, spil og legetøj i børnehøjde. • Vi giver barnet opgaver ved oprydning, borddækning, madlavning. • Vi lader barnet selv klare af- og påklædning og hjælper ved behov. • Vi laver "førskoleaktiviteter".
<p>Tegn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene viser glæde ved at se de voksne og de andre børn i gruppen. • Børnene viser interesse for hinanden. • Børnene kender og siger hinandens navne. • Børnene udtrykker følelser og behov. • Børnene giver udtryk for medbestemmelse ved eks. at vælge den mad, de gerne vil have. • Børnene trøster og giver hinanden knus. • Børnene viser vrede og glæde. • Børnene udforsker, viser nysgerrighed og gåpåmod og bruger tingene 	<p>Tegn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene viser glæde ved børnehavegruppens personale samt er trygge ved de andre børn. • Børnene viser stolthed over at være i børnehavegruppen. • Børnene glæder sig til at rykke op i den ældste gruppe. • Børnene spørger om lov og siger fra overfor hinanden. • Børnene viser omsorg for hinanden. • Børnene knytter venskaber • Børnene klarer selv af- og påklædning, toiletbesøg, håndvask, borddækning.

<p>omkring dem.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene går selv i gang med af- og påklædning. • Børnene kravler selv op af stigen til barnevognen og på puslebordet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Børnene spørger om hjælp hos de voksne både i forhold til det praktiske og følelsesmæssige. • Børnene tager initiativ, er aktivt deltagende og viser interesse. • Børnene forsøger selv at klare konflikter evt. med guidning fra en voksen. • Børnene opfylder pejlemærkerne for skoleparathed.
<p>Evaluering</p> <ul style="list-style-type: none"> • Der evalueres løbende på stue- og personalemøder. • Der evalueres på det enkelte barns udvikling og læring ved overgangen fra småbørnsgruppe til børnehavegruppe, samt ved førskolesamtalen. 	

Sociale kompetencer

<p>Sammenhæng</p> <p>En styrkelse af barnets sociale udvikling gennem aktiv deltagelse i lege, aktiviteter og fællesskaber gør dem i stand til senere i livet at deltage i demokratiske processer, udøve medbestemmelse og tage vare på sig selv og andre.</p> <p>Barnet skal vide, at det er betydningsfuldt i fællesskabet. Barnet skal også lære at respektere andres grænser og holdninger, således barnet kan begå sig i forskellige kontekster.</p>	
<p>Mål</p> <ul style="list-style-type: none"> • Barnet skal styrkes i den sociale udvikling og i dannelsen af sociale relationer. • Barnet skal opleve at være en del af et fællesskab og lære hvad det indebærer. • Barnet skal opleve og lære at udøve medbestemmelse og ansvarlighed. • Barnet skal styrkes i at sætte egne grænser, samt respektere andres. • Barnet udvikler et godt selvværd og selvtillid. • Børnene skal få øje på hinanden, og udvikle små venskaber 	
<p>Inklusionsperspektiv</p> <p>Vi skal have en daglig pædagogisk praksis og tilrettelagte aktiviteter, der tager udgangspunkt i, at:</p> <ul style="list-style-type: none"> • børn har forskellige ressourcer og dermed også bidrager forskelligt til fællesskabet. • alle børn skal understøttes i deres udvikling og læring af anerkendende, omsorgsfulde og nærværende voksne. • der skal skabes gode deltagelsesbetingelser for alle børn, således alle føler sig som ligeværdige og har en aktiv rolle i fællesskabet. • børn er forskellige og skal behandles forskelligt. 	
<p>Tiltag 0-3 årige</p> <p>Vi skal have en pædagogisk praksis, hvor vi lærer børnene, at:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hjælpe hinanden med oprydning, påklædning m.m. • deles om fx maden, legetøjet, bogen, den voksne. • være en del af et fællesskab. Fx at sidde i rundkreds, sidde ved siden af 	<p>Tiltag 3-6 årige</p> <p>Personalet i børnehavegruppen skal give børnene forskellige opgaver og sætte dem i forskellige situationer og sammenhænge, fx:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Samling. • Spisning. • Opgaver ved maddage. • Borddækning. • Fælles oprydning.

<p>hinanden, lytte til den voksne eller vente på tur.</p> <ul style="list-style-type: none"> • sige til og fra overfor hinanden ved brug af STOP-tegn. • tage hensyn – passe på de små, der endnu ikke kan gå. • danne venskaber ved eks. at dele dem i små grupper til samling, spising, aktiviteter og gåture. 	<ul style="list-style-type: none"> • Deles om materialer og legetøj. • Fælleslege. • Gruppedeltagelse, hvor de lærer at tage ansvar, samarbejde, tage vare på sig selv og andre. • Udøve medbestemmelse.
<p>Tegn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene viser interesse for hinanden. • Børnene viser glæde ved at se hinanden. • Børnene begynder at lege sammen. • Børnene snakker om hinanden. • Børnene nævner hinandens navne. • Børnene trøster hinanden. • Børnene griner sammen. • Stoptegnet fungerer. 	<p>Tegn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene tager ansvar og hjælper til. • Børnene kan samarbejde om forskellige opgaver. • Børnene tager hensyn til hinanden. • Børnene lytter til hinanden. • Børnene udsætter egne behov og venter på tur. • giver udtryk for, hvad de vil, og hvad de føler. • Børnene bruger stop-tegn overfor hinanden og fortæller, hvad de vil have og ikke vil have. • At børnene på deres niveau aktivt deltager i beslutninger. • Børnene deles om legetøj og materialer. • Børnene deltager og lader hinanden deltage i fælleslege og rollelege. • Børnene danner venskaber.
<p>Evaluering</p> <ul style="list-style-type: none"> • Der evalueres løbende på stuemøderne og personalemøderne. • Der evalueres på det enkelte barns udvikling og læring ved overgangen fra småbørnsgruppen til børnehavegruppen, samt ved førskolesamtalen. 	

Sprog

<p>Sammenhæng</p> <p>Styrkelse af børns sproglige kompetencer bidrager til udvikling af deres personlige, sociale og faglige kompetencer, og den tidlige indsats understøtter børnenes muligheder for senere deltagelse i demokrati, uddannelse og samfundslivet generelt.</p> <p>Børnene skal udfordres og støttes i at udvikle deres nysgerrighed og interesse for sproglig kreativitet, samt til at udtrykke sig gennem forskellige genre som kropssprog, skriftsprog bogstaver og tal, billedsprog og talesprog.</p>
<p>Mål</p> <ul style="list-style-type: none"> • Barnet skal støttes i at udvikle et nuanceret ordforråd. • Barnets skal støttes i at lære nye begreber. • Barnets læse og skriveforberedende udvikling skal styrkes gennem kendskab til bogstaver og tal. • Barnet skal støttes i at skabe kontakt og forståelse samt i at give udtryk for sig

<p>selv gennem brug af sproget.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Barnet skal lære at eksperimentere med forskellige udtryksformer • At børn med behov for særlig indsats tilbydes specielt tilrettelagte aktiviteter. 	
<p>Inklusionsperspektiv Vi skal have en daglig pædagogisk praksis og tilrettelagte aktiviteter, der tager udgangspunkt, at:</p> <ul style="list-style-type: none"> • børn har forskellige ressourcer og dermed også bidrager forskelligt til fællesskabet. • alle børn skal understøttes i deres udvikling og læring af anerkendende, omsorgsfulde og nærværende voksne. • der skal skabes gode deltagelsesbetingelser for alle børn, således alle føler sig som ligeværdige og har en aktiv rolle i fællesskabet. • børn er forskellige og skal behandles forskelligt. 	
<p>Tiltag 0-3 årige</p> <ul style="list-style-type: none"> • Få øjenkontakt med barnet og svare igen på dets pludren. • Bruge babytegn. • Sætte ord på barnets og vores handlinger. • Sætte ord på barnets følelser. • Understøtte barnet i dets leg. • Lære barnet nye måder at lege på. • Samtale med barnet om fælles aktiviteter og oplevelser. • Benævne ting, dyr, mad, frugt. • Kigge og læse i bøger/dialogisk læsning • Synge fagtesange, lege sanglege. • Små sproggrupper, hvor der bl.a. anvendes sprogkasser med forskelligt indhold. 	<p>Tiltag 3-6 årige</p> <ul style="list-style-type: none"> • Være bevidste om at bruge et nuanceret ordforråd. • Sætte ord på handlinger, der foretages sammen med barnet. • Skabe rum og mulighed for at indgå i dialog. • Historielæsning/dialogisk læsning. • Fortællinger. • Rim og remser. • Sang og musik. • Sprogstimulering, hvor der bruges forskelligt sprogmateriale. • Legeskrivning. <p>Derudover indgår sprogtræning som en naturlig del i de øvrige læreplanstemaer. Rammerne for sprogarbejdet er individuelt i de forskellige institutioner.</p>
<p>Tegn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene benytter og forstår stoptegnet. • Børnene synger med og laver fagter. • Børnene har et begyndende ordforråd og dannelse af sætninger • Børnene snakker med hinanden og med de voksne. • Børnene glædes ved at kigge i bøger samt peger på og benævne ting, dyr m.m. i bøgerne. • Børnene peger på og vil gerne snakke om det de ser. • Børnene bruger babytegn • "Begynderlydene" varierer i tone. 	<p>Tegn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene fører en samtale. • Børnene tager selvstændigt initiativ til rim og remser. • Børnene synger og lærer nye sange. • Børnene kender forskellige begreber. • Børnene leger med ordene. • Børnene giver udtryk for holdninger og følelser verbalt. • Børnene løser konflikter verbalt. • Børnene kan stå frem og fortælle historier for de andre børn. • Børnene opnår et begyndende kendskab til bogstaver og tal. • Børnene skriver deres navn.
<p>Evaluering</p> <ul style="list-style-type: none"> • Der evalueres løbende på stuemøderne og personalemøderne. • Der evalueres på det enkelte barns udvikling og læring ved overgangen fra småbørnsgruppen til børnehavegruppen, samt ved førskolesamtalen. 	

Krop og bevægelse

Sammenhæng

Børnene skal have mulighed for at opleve glæde ved deres krop og glæde ved at være i bevægelse. Dette både via egen leg og pædagogiske tilrettelagte fysiske aktiviteter. Børn skal have kendskab til deres grundlæggende funktioner og støttes i at udvikle forståelse og respekt for egen og andres kropslighed. En sund krop og en krop i bevægelse er med til at give et godt grundlag for social og personlig udvikling samt for indlæring.

Mål

- Barnet skal have udviklet de grundlæggende bevægelsesmønstre og stimuleret de forskellige sanser.
- Barnet skal have styrket labyrintsans og kinæsthesians.
- Barnet skal opleve glæde ved at bevæge sig.
- Barnet skal udvikle sin fin- og grovmotorik.
- Barnet skal have kendskab til egen krop, hvordan den bruges og fungerer.
- Barnet skal lære god hygiejne og sundhed.
- Barnet skal lære at blive selvhjulpent.

Inklusionsperspektiv

Vi skal have en daglig pædagogisk praksis og tilrettelagte aktiviteter, der tager udgangspunkt i, at:

- børn har forskellige ressourcer og dermed også bidrager forskelligt til fællesskabet.
- alle børn skal understøttes i deres udvikling og læring af anerkendende, omsorgsfulde og nærværende voksne.
- der skal skabes gode deltagelsesbetingelser for alle børn, således alle føler sig som ligeværdige og har en aktiv rolle i fællesskabet.
- børn er forskellige og skal behandles forskelligt.

For alle aldersgrupper gælder det, at bevægelsesaktiviteterne tilrettelægges og afvikles således de tilgodeser alle børn.

I nogle tilfælde iværksættes der ekstra tiltag, der tager udgangspunkt i de motorisk usikre børns behov. Alle børn deltager også her.

Tiltag 0-3 årige

- Grupperummet er indrettet med megen gulvplads samt forskellige motorikredskaber (madrasser, hængekøje, ribbe, kuglebad m.m.) som motiverer børnene til at rutsje, hoppe, gynge, klatre.
- Babymassage.
- Legepladserne søges indrettet med både rutsjebaner, gynger, små bakker, labyrinter og træstammer, således der gives mulighed for motoriske udfordringer.
- Gåture i skoven på varieret terræn.
- Besøg i gymnastiksale.
- Vi udvikler børnenes finmotorik ved at lade dem spise selv med og uden gaffel samt ved at drikke selv.
- Vi lærer dem at blive selvhjulpne.

Tiltag 3-6 årige

Vi understøtter den grovmotoriske udvikling, såsom at klatre, balancere, kravle, hoppe, trille, løbe og krybe gennem:

- Tilrettelagte motorikforløb
- Tumblerum med puder, ribbe, madras.
- Legepladser med balancebaner, klatreborg, bakker, gynger, kolbøttestativer, boldbaner m.m.
- Skovture.
- Aktiviteter i gymnastiksalen.
- Cykelture

Vi understøtter den finmotoriske udvikling gennem:

- Leg med legoklodser, perler, tegne, male, spise med bestik.

<ul style="list-style-type: none"> • Vi giver dem kendskab til deres krop ved at benævne kroppens dele ved af- og påklædning, under bleskift og i sang og leg. • Vi lærer dem god hygiejne ved at vaske hænder før og efter spising og ved toiletbesøg. • Vi lærer dem om sund mad. 	<p>Vi lærer dem at blive selvhjulpne ved selv at klare af- og påklædning.</p> <p>Hygiejne: Vi lærer dem om god hygiejne gennem vores hverdagspraksis. Eks. vaske hænder før madlavning, før et måltid og efter toiletbesøg.</p> <p>Sundhed: Vi lærer dem om sund kost gennem generelle samtaler om sunde og usunde madvaner.</p>
<p>Tegn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene viser glæde ved bevægelse • Børnene tager initiativ. • Børnene er aktive i gymnastiksalen. • Børnene er aktive på legepladsen. • De grundlæggende bevægelsesmønstre er udviklet/bliver videreudviklet. • Børnene kravler selv op ad stige, puslebord osv. • Børnene kan pege på kroppens forskellige dele. • Børnene tager imod motoriske udfordringer og vokser med opgaven. 	<p>Tegn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene viser glæde ved bevægelse. • Børnene tager på eget initiativ udfordringer op i forhold til at udvikle deres grovmotorik ved at cykle, gyng, klatre, slå kolbøtter, lege med bolde m.m. • Børnene viser glæde ved at være med til at videreudvikle deres finmotorik ved bl.a. at klippe, tegne, skrive, lege med perler og klodser også på eget initiativ. • Børnene tager selv initiativ til at tage tøj af og på, vaske hænder. • Gode samtaler om sund kost medfører sunde madpakker.
<p>Evaluering</p> <ul style="list-style-type: none"> • Der evalueres løbende på stuemøderne og personalemøderne. • Der evalueres på det enkelte barns udvikling og læring ved overgangen fra småbørnsgruppen til børnehavegruppen, samt ved førskolesamtalen. 	

Natur og naturfænomener

<p>Sammenhæng</p> <p>Mangeartede naturoplevelser i barndommen og erfaringer med naturfænomener giver barnet mulighed for at udvikle forståelse for dets omverden, samt kendskab til og respekt for naturen og dens kredsløb.</p>
<p>Mål</p> <ul style="list-style-type: none"> • Barnet skal opleve glæde ved at være i naturen. • Barnet skal lære at have respekt for og kendskab til naturen. • Barnet skal have kendskab til årets gang i naturen. • Barnet skal lære at bruge naturen til nytte, til leg, til fantasi og sanseoplevelser samt til fysisk udfoldelse. • Barnet skal have erfaring med vand, ild, jord og luft. • Barnet skal have mulighed for at bygge, skabe og konstruere. • Barnet skal have erfaring med størrelse, modsætninger, antal, mål og vægt.

<p>Inklusionsperspektiv</p> <p>Vi skal have en daglig pædagogisk praksis og tilrettelagte aktiviteter, der tager udgangspunkt i, at:</p> <ul style="list-style-type: none"> • børn har forskellige ressourcer og dermed også bidrager forskelligt til fællesskabet. • alle børn skal understøttes i deres udvikling og læring af anerkendende, omsorgsfulde og nærværende voksne. • der skal skabes gode deltagelsesbetingelser for alle børn, således alle føler sig som ligeværdige og har en aktiv rolle i fællesskabet. • børn er forskellige og skal behandles forskelligt. 	
<p>Tiltag 0-3 årige</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vi arbejder med Grønne Spirer og Science. • Vi bruger den natur, der er tæt på os (skov, legeplads og/eller sportsplads) til leg og motoriske udfordringer samt til sanseoplevelser og fordybelse. • Vi går, løber samt forcerer ujævnt terræn. • Vi gemmer os bag et træ. • Vi opdager, samler og undersøger blomster, sten, grene, træer, frø, blade, snegle m.m. og bruger naturens materiale til billeder og figurer. • Vi lytter til fuglene. • Vi går ud i al slags vejr og lader dem opleve regn og blæst, sne solskin, vand og jord. • Vi lærer dem at passe på blomsterne i vores krukker. • Vi tilrettelægger naturuger. 	<p>Tiltag 3-6 årige</p> <p>Vi arbejder med Grønne Spirer og Science (naturvidenskab) og giver børnene mulighed for førstehåndsoplevelser med naturen gennem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ture i skoven, hvor årets gang kan følges, og hvor der bygges huler, samles grene og snittes. Her lærer børnene at udvise respekt for naturen – hvad må smides/ikke smides i skoven. Hvad må vi bruge/ikke bruge fra naturen osv. • Brug af skoven til bevægelsesaktiviteter og motoriske udfordringer. • Cykelture. • Fælles naturuge i områdeinstitution Løgumkloster. • Emneuger med særlig fokus på natur, hvor børnene lærer om og får erfaring med dyr (fisk, vanddyr, insekter m.m), træer, blade, blomster osv. • Aktiviteter på legepladsen med bål, vandlege og jordhuller. <p>Vi arbejder med børnenes opnåelse af erfaring med størrelser, modsætninger, antal, mål og vægt m.m. :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veje og måle ved bagning og madlavning. • Gennem dialog med børnene, via spil og litteratur arbejdes der med forskellige størrelser og modsætningsforhold, fx. stor-lille, våd-tør, varm-kold.
<p>Tegn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene viser glæde ved at være i skoven. • Børnene er aktive og løber rundt trods ujævnt terræn. • Børnene trodser vind og vejr og vil gerne være ude i snevejr, blæsevejr og regnvejr. • Børnene er nysgerrige og undersøger de ting, de finder i naturen. (sten, 	<p>Tegn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene viser glæde og aktivitet på skovturene. • Børnene er undersøgende og motive-rede for aktiviteter i naturen. • Børnene deltager aktivt i efterfølgende samtaler om, hvad der er oplevet i naturen. • Børnene formår at omsætte naturoplevelserne i tegninger, billeder og plancher.

biller, snegle osv.)	<ul style="list-style-type: none"> • Børnene bruger naturens materiale til leg, billeder og figurer. • Børnene kan sætte ord på hvad der er stor – lille, varm-kold osv.
Evaluerings <ul style="list-style-type: none"> • Der evalueres løbende på stuemøderne og personalemøderne. • Der evalueres på det enkelte barns udvikling og læring ved overgangen fra småbørnsgruppen til børnehavegruppen, samt ved førskolesamtalen. 	

Kulturelle udtryksformer og værdier

Sammenhæng Kulturelle udtryksformer og værdier handler om, at give børnene indblik i forskellige kulturer (religioner, leveformer osv.) og udtryksformer (male, foto, teater, sang osv.) Jo flere varierede kulturelle udtryksformer og værdier børnene præsenteres for, jo mere varieret bliver deres opfattelse af dem selv, af andre, samt af omgivelserne.	
Mål <ul style="list-style-type: none"> • Barnets kreativitet og fantasi skal understøttes, styrkes og udvikles. • Barnet skal have adgang til udflugter, kulturelle tilbud i omegnen og moderne medier. • Barnet skal have kendskab til egen og andres kultur og levevilkår. • Barnet skal have kendskab til institutionens kultur og traditioner. 	
Inklusionsperspektiv Vi skal have en daglig pædagogisk praksis og tilrettelagte aktiviteter, der tager udgangspunkt i, at: <ul style="list-style-type: none"> • børn har forskellige ressourcer og dermed også bidrager forskelligt til fællesskabet. • alle børn skal understøttes i deres udvikling og læring af anerkendende, omsorgsfulde og nærværende voksne. • der skal skabes gode deltagelsesbetingelser for alle børn, således alle føler sig som ligeværdige og har en aktiv rolle i fællesskabet. • børn er forskellige og skal behandles forskelligt 	
Tiltag 0-3 årige <ul style="list-style-type: none"> • Kreative uger, hvor børnene forskelligt materialer maler på forskellige måder. • Tilbud om sang, musik, lege, bøger og udklædningstøj. • Historiefortællinger. • Fejrer højtiderne jul og påske med faste traditioner. • Holder fastelavnsfest. • Fejrer børnenes fødselsdage. • Holder bedsteforældredag. • Holder sommerfest. 	Tiltag 3-6 årige <ul style="list-style-type: none"> • Materialer til kreative udfoldelser. • Temauger med ekstra fokus på andre kulturer • Ture ud af huset til teaterforestillinger, historiske steder, museer mm. • Børnene lærer den danske kultur og institutionens kultur gennem: <ul style="list-style-type: none"> ○ faste traditioner omkring højtiderne jul og påske. ○ fastelavnsfest med udklædning og tøndeslagning. • I dagligdagen møder børnene institutionens kultur: omgangstone, norm for adfærd (såvel inde som ude), bordskik m.m. • Børnene har mulighed for at fotogra-

<p>Tegn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene viser interesse for og deltager gerne i de kreative aktiviteter, • Børnene viser at de er stolte af deres produkter. • Børnene synger og danser, når der spilles musik. • Børnene genkender sange. • Børnene kigger gerne i bøger. • Børnene viser interesse for og glæde ved de forskellige arrangementer omkring højtiderne. 	<p>fere.</p> <p>Tegn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene viser interesse for og deltager gerne i de kreative aktiviteter • Børnene viser at de er stolte af deres produkter. • Børnene går selv i gang med at male, tegne osv. • Børnene glæder sig til husets forskellige arrangementer og deltager ivrigt i planlægning og udførelse. • Børnene fortæller om deres oplevelser. • Børnene tager selv initiativ til at synge, danse og optræde. • Børnene kender husets kultur og giver den videre til nye børn.
<p>Evaluering</p> <ul style="list-style-type: none"> • Der evalueres løbende på stuemøderne og personalemøderne. • Der evalueres på det enkelte barns udvikling og læring ved overgangen fra småbørnsgruppen til børnehavegruppen, samt ved førskolesamtalen. 	

Praksisfortælling fra Markledets Børnehave - Legepladsen

<p>DATO: Efterår 2013</p>	<p>GRUPPE: Markledets Børnehave</p>
<p>SAMMENHÆNG:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Personalet bruger legepladsen som et læringsrum. • Personalet er bevidst om brugen af legepladsen og samt børnenes ageren. 	
<p>MÅL:</p> <ul style="list-style-type: none"> • At børnene er bevidste om legepladsens muligheder. • At børnene kan finde rundt på legepladsen. • At børnene får kendskab til reglerne på legepladsen. • At børnene er bevidste om tøj i forhold til vejret. • At børnene får mulighed for at fordybe sig i de ting, de interesserer sig for. • At børnene bliver selvstændige på legepladsen. 	
<p>TILTAG:</p> <ul style="list-style-type: none"> • At der er forskellige muligheder på legepladsen, f.eks. cykeldag, aktiviteter, sandkasse, træer og blomster. • At børnene har en forståelse for skygge og sol, samt vind og vejr. • At vi som personale følger barnets initiativer. • At vi som personale, når vi er på legepladsen, har fokus på samtaler med børnene. 	

<ul style="list-style-type: none"> • At vi som personale igangsætter aktiviteter. 		
<p>TEGN:</p> <ul style="list-style-type: none"> • At børnene gerne vil have cykel med til cykeldag. • At børnene bliver bedre til at cykle på de forskellige cykler, kan holde balancen, samt korrigerer udenom andre børn og voksne. • At børnene selvstændigt eller sammen med andre kan starte en leg. • At børnene giver udtryk for, når de har det varmt eller koldt, når de ønsker skygge, og når vinden blæser dem i ansigtet. • At børn og voksne snakker sammen på legepladsen og lærer hinanden bedre at kende på tværs af stuerne. • At vi indretter legepladsen med blomster og træer. • At børnene kan følge de skiftende årstider ved at følge træerne og blomsternes udvikling på legepladsen. • At personalet tager initiativ til lege med børnene og deltager i børnenes leg. Ex. bygge snemand, lege i sandkassen, lege gemmeleg osv. • At børnene selv tager initiativ til aktiviteter. 		
<p>INKLUSION:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Have fokus på børn, der har svært ved at indgå i et socialt fællesskab på legepladsen. • Have fokus på børn, der ikke har kendskab til legepladsens muligheder. 		
<p>DOKUMENTATION:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Iagttagelser/observationer. • Børneinterviews. • Billeder/plancher. 		
<p>EVALUERING:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stuemøder. • Personalemøder. 		
<p><u>Barnets alsidige personlige udvikling:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Barnet kan lege selv. • Barnet bruger sine kompetencer på legepladsen. 	<p><u>Sociale kompetencer:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Barnet indgår i relationer med andre børn. • Barnet hjælper andre, hvis de har brug for det. 	<p><u>Sprog:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Barnet kan spørge andre børn om de ønsker at indgå i legerelationer og/eller låne legetøj. • Barnet udtrykker sine følelser, når noget er svært. • Barnet henvender sig til voksne med ønske om hjælp, spørgsmål eller ønske om fælles aktivitet.
<p><u>Krop og bevægelse:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Barnet har kendskab til sin krop. • Barnet bruger kroppen på forskellig måde, f.eks. klatre i træer, gynges, hoppe osv. 	<p><u>Natur og naturfænomener:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Barnet bruger naturen på legepladsen. • Barnet undrer sig over naturens gang på legepladsen samt over vejr og vind. 	<p><u>Kulturelle udtryksformer og værdier:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Barnet leger sanglege. • Barnet bruger naturens materiale til kulturelle udtryksformer.

Praksisfortælling fra Bedsted Børnecenter - Samling

DATO: Efterår 2013		GRUPPE: Lærkegruppen 12-15 børn i alderen 2,6 til 4 år	
SAMMENHÆNG: <ul style="list-style-type: none"> • I Lærkegruppen holder vi "samling" i to mindre aldersopdelte grupper (6 og 8 børn i hver gruppe samt en, evt. to voksne). • Vi holder samlingen lige inden frokost og den varer mellem 10 – 30 minutter. 			
MÅL: <ul style="list-style-type: none"> • At styrke specielt børnenes personlige, sociale og sproglige kompetencer. • I en lille gruppe med en fælles aktivitet får pædagogen mulighed for at se og have kontakt med hvert enkelt barn. 			
TILTAG: <ul style="list-style-type: none"> • Vi læser/fortæller historier og snakker om herom. • Vi synger, rimer og leger sanglege. • Vi leger lege (lytte, gætte, huske, skiftes). • Vi laver motoriske lege. • Vi snakker om kroppen, familie, dyr, hvad har vi oplevet, hvad skal vi lave de næste dage osv. 			
TEGN: <ul style="list-style-type: none"> • Børnene vil gerne deltage, er opmærksomme og aktive. • Børnene kan huske og synger sangene (eller dele af dem) både i institutionen og i hjemmet (forældres udsagn). • Børnene inder bøger og vil have læst dem igen. 			
INKLUSION: <ul style="list-style-type: none"> • De børn der har sværest ved at koncentrere sig sidder tættest ved en voksen, da det ofte hjælper blot at lægge en hånd på deres skulder. 			
DOKUMENTATION: <ul style="list-style-type: none"> • Billeder. 			
EVALUERING: <ul style="list-style-type: none"> • Ved stuemøder. 			
<u>Barnets alsidige personlige udvikling:</u> <ul style="list-style-type: none"> • At blive "set". • At sige noget i en gruppe. • At være opmærksom. 	<u>Sociale kompetencer:</u> <ul style="list-style-type: none"> • At være en del af et fællesskab. • At vente på tur, lytte til andre, og/eller gøre noget sammen med andre. 	<u>Sprog:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Kunne bruge sproget til at fortælle noget. • Lytte til historier og snakke om dem bagefter. • Synge, også fagtesange. • Kende farver, kropsdele, dyr m.m. 	
<u>Krop og bevægelse:</u>	<u>Natur og naturfænomener:</u>	<u>Kulturelle udtryksformer</u>	

<ul style="list-style-type: none"> • Fagtelege, sanglege. • Motoriske aktiviteter (hoppe, danse, slå kolbøtter, ærteposer). • Kende sin krop. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bøger og snak om dyr. • Talforståelse. 	<p>og værdier:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lære sange, rim og remser.
<p>BØRNEMILJØ</p> <p>Fysisk:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vigtigt at stedet, hvor samling holdes er fri for forstyrrelser, med plads til at røre sig, samt med mulighed for at sidde således alle kan se hinanden. <p>Psykisk</p> <ul style="list-style-type: none"> • At børnene får lov at være med på det niveau, der passer deres udvikling. • At indholdet og længden af samlingen tilpasses børnenes alder, kunnen og udviklingsniveau. 		

Praksisfortælling fra Øster Højst Børnehus - Spisesituation

<p>DATO: August 2013</p>	<p>GRUPPE: Børnehavebørn/Spiregruppen</p>
<p>SAMMENHÆNG:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Med afsæt i den pædagogiske læreplans tema vedrørende personlige kompetencer, arbejdes der med opgaver og ansvarlighed i forhold til spisesituationer. • 24 børn er delt op i 2 grupper og spiser på 2 stuer. Der er tilknyttet 3 faste ansatte. • Der spises 2 gange i løbet af dagen, kl. 11 til frokost og kl. 14 til frugt. 	
<p>MÅL:</p> <p>At børnene får udviklingssvarende ansvar i forhold til opgaver vedrørende borddækning.</p> <ul style="list-style-type: none"> • At skabe en synlig struktur. • At skabe ro og gennemskuelighed for børnene. • At de 2 børn der dækker bord samarbejder og hjælper hinanden. 	
<p>TILTAG:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Der er lavet en plan med faste siddepladser. (med billeder af børnene) • Der er lavet et ur med visere, der peger på hvilke børn, der skal dække bord. • Der er lavet billeder af, hvad der skal gøres, en slags huskeliste så som: tælle børn, tallerkner, skraldeskåle, kopper osv. • Der er lavet kasser til madpakkerne i køleskabet med tydelig tegn på, hvilke grupper kasserne tilhører. • Der er lavet en navneliste med datoer og navne, så der kan krydses af ud for dem, der har dækket bord. 	
<p>TEGN:</p> <ul style="list-style-type: none"> • At børnene samarbejder og supplerer hinanden. • At børnene løbende bliver mere og mere selvhjulpne. • At der er mere ro omkring spisesituationen. • At børnene bliver trygge ved brugen af plancherne. 	
<p>INKLUSION:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Der er lavet et navneskema, således der er overblik over, at ALLE børn får prøvet at dække bord. 	

<ul style="list-style-type: none"> • Omfanget af hjælp/støtte til opgaverne vurderes af de voksne. • S sammensætningen af de 2 børn, der skal dække bord, kan være "frivillig eller fastsat". Ex. et yngre barn sammen med et af de ældre, et hurtigt barn hjælper en mindre hurtig osv. • Alle tiltagene er synlige og tilgængelige for børnene. 		
DOKUMENTATION: <ul style="list-style-type: none"> • Der bruges foto. • "Øret" ophænges lejlighedsvis. 		
EVALUERING: <ul style="list-style-type: none"> • Udfaldet vurderes og justeres løbende på stuemøder. • Der laves børneinterview. 		
<u>Barnets alsidige personlige udvikling:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Opgaver med henblik på NUZO. 	<u>Sociale kompetencer:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Samarbejde og accept af hinanden 	<u>Sprog:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Der tælles, og der bliver sat ord på aktiviteten. • Vi snakker om vores medbragte mad.
<u>Krop og bevægelse:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Øje-hånd koordination. • Muskelledsansen styrkes. 	<u>Natur og naturfænomener:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Der spises frugt til både frokost og frugttid. 	<u>Kulturelle udtryksformer og værdier:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Bordmanerer. • Der er mulighed for brug af kniv og gaffel. • Vi anvender tallerken. • Vi spiser rugbrød.

Praksisfortælling fra Visby Børnehus - Høstfest

TEMA: Høstfest	GRUPPE: 3 – 6 årige
SAMMENHÆNG: <ul style="list-style-type: none"> • Gennem temaet høstfest tale om traditioner i forbindelse høst. 	
MÅL: <ul style="list-style-type: none"> • At børnene får mulighed for at flære nye begreber, der handler om høst. • At børnene får lært at afkode ordet æble og muligheden for også at skrive det. • Synge "marken er mejet" • Gennem dialogisk læsning vil vi tage udgangspunkt i en bog, der handler om høst. • Dramatisere til en sang. 	
TILTAG: Alle børn kommer til at arbejde med målene, og vi vil gøre følgende sammen med dem: <ul style="list-style-type: none"> • Tale om, hvad høst betyder, og hvad der høstes i Danmark. • Vi vil også komme ind på traditionen høstfest og afslutte arrangementet med en høstfest, hvor bedsteforældrene inviteres • Familierne inddrages ved at de høster i haven fx grøntsager, frugter og blomster. • Det høstede vil vi tilberede som smagsprøver til høstfesten. • Der vil blive lavet en plakat med et æble, hvor der står æble under. Børnene skal klippe et æble og forsøge at skrive æble på det. 	

<ul style="list-style-type: none"> • Syng "Marken er mejet", og opfordre forældrene til hjemme at syng sangen med børnene. • Vi vil læse bøger sammen med børnene og derefter samtale om bogen. • Vi vil syng ... og dramatisere den til høstfesten. 		
TEGN: <ul style="list-style-type: none"> • Børnene syng sangene. • Viser interesse for emnet. • Vil legeskriver ordet æble. 		
INKLUSION: <ul style="list-style-type: none"> • Vi tager udgangspunkt i det enkelte barn, så det får mulighed for at tilegne sig ny viden. • Vi sørger for at børn bliver inddraget i projektet på det plan, som de formår. 		
DOKUMENTATION: <ul style="list-style-type: none"> • Billeder. • Klippe æbler. • Sange i barnets bog. • Indsende et billede med tekst til avisen. 		
EVALUERING: <ul style="list-style-type: none"> • Projektet evalueres, og der laves justeringer til et evt. efterfølgende projekt. 		
<u>Barnets alsidige personlige udvikling:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene oplever sig som en del af fællesskabet, da alle bidrager. 	<u>Sociale kompetencer:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene hjælper hinanden i de forskellige aktiviteter. • Børnene får muligheder for at skabe relationer med alle børn. 	<u>Sprog:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene får ny sproglig viden. • Børnene bliver gjort bekendt med legeskrivning.
<u>Krop og bevægelse:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene har bevægelse med i sangene, når de skal dramatisere til høstfesten. 	<u>Natur og naturfænomener:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene får kendskab til høst, samt hvad de forskellige ting, der høstes, kan bruges til. 	<u>Kulturelle udtryksformer og værdier:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene får kendskab til traditionen høst og hvilken værdi det har for os.

Praksisfortælling fra Humlebo - Selvhjulpnehed

Tema: Selvhjulpnehed	GRUPPE: 0-3 årige
SAMMENHÆNG: <ul style="list-style-type: none"> • Vi vil have fokus på at gøre børnene selvhjulpne, idet vi går en tid i møde, hvor vi skal have mere og mere tøj på, når vi skal udenfor. Det er en stor hjælp for børnene selv at kunne tage tøj af og på. 	
MÅL: <ul style="list-style-type: none"> • Børnene bliver mere selvhjulpne. • Børnene hjælper hinanden. 	

<ul style="list-style-type: none"> • Børnene opnår en begyndende forståelse for, hvad tøj de skal have på. • Børnene holder orden på deres garderobesrum. 		
TILTAG: <ul style="list-style-type: none"> • Vi vil i garderoben dagligt opsætte billeder af det tøj, børnene skal have på ud • Vi vil hjælpe og opfordre børnene til selv at rydde op og holde orden på deres garderobesrum • Vi vil opfordre og stille krav til, at børnene selv tager tøj af og på. 		
TEGN: <ul style="list-style-type: none"> • At børnene selv går i gang med at tage tøj af og på samt holde orden på deres garderobesrum. • At barnet føler sig set og anerkendt. • At børnene hjælper hinanden. 		
INKLUSION: <ul style="list-style-type: none"> • Vi skal ta` hensyn til hver enkelte barns udviklingsniveau. • Vi vil være anerkendende for hvert enkelt barn. 		
DOKUMENTATION: <ul style="list-style-type: none"> • Billeder. 		
EVALUERING: <ul style="list-style-type: none"> • Vi vil løbende evaluere på vores stuemøder. 		
<u>Barnets alsidige personlige udvikling:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Barnet viser glæde ved at kunne selv. • Barnet oplever selvværd. • Barnet styrker sine færdigheder. 	<u>Sociale kompetencer:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Barnet lærer at kunne gøre tingene selv. • Barnet lærer at støtte og hjælpe hinanden. 	<u>Sprog:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Gennem den voksnes guidning udvikler barnet sit sprog.
<u>Krop og bevægelse:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Barnet lærer at bruge sin krop i forskellige sammenhænge. • Barnet får kendskab til påklædning efter årstiderne. 	<u>Natur og naturfænomener:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Tilgodeses ikke. 	<u>Kulturelle udtryksformer og værdier:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Tilgodeses ikke.

Praksisfortælling fra Havbrisen - Legepladsen

DATO: Juli 2013	GRUPPE: 3 – 6 årige
SAMMENHÆNG: <ul style="list-style-type: none"> • Vi går dagligt ud på legepladsen fra ca. 12.00 – 13.30. • Vi er 15 børn og 1-2 voksne. • Vi vægter den "frie leg" på legepladsen, men er også dagligt skabende og igangsættende for nye aktiviteter. 	

<p>MÅL:</p> <ul style="list-style-type: none"> • At børnene hver dag kommer ud og får frisk luft. • At skabe sunde, nysgerrige og "naturbevidste" børn. • At børnene lærer at bruge naturen og dens muligheder, bruge egen fantasi til leg. • At børnene føler glæde ved at være ude. • At børnene får rørt sig og bliver udfordret motorisk. • At give børnene mere plads/frihed til at udfolde sig. • At give børnene mulighed for at opleve naturens forskellige elementer (jord, ild, vand og luft). 		
<p>TILTAG:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vi går på opdagelse på legepladsen sammen med børnene fx. finder mariehøns, frøer, graver efter regnorme, passer og smager på vores køkkenhave, drivhus og bærbuske. • Vi laver aktivitetskasser svarende til årstiden med fx: sommerfuglenet, forstørrelsesglas, sæbebobler, kridt, sjippetov, forslag til lege, små glas til kryb, ting til bål osv. • Vi gir børnene lov til at lege alene. • Vi har cykelfri torsdag, hvor vi fx tager aktivitetskasser frem. • Vi er engagerede/igangsættende voksne. • Vi tager udgangspunkt i børnenes leg og bidrager til udvidelse af legen. • Vi bruger legepladsens muligheder– gynger, cykler, går balance, rutscher, klatrer, løber, kravler i tunnel, planter i køkkenhaven/ drivhus, kælker på bakken. • Vi er ude i al slags vejr regn, storm, snevejr, solskin. • Vi gir børnene lov til at udforske sanseligt – grave i jorden, lave smadder, pjaske i vand... • Børnene har fri adgang til jordbær, ærter, gulerødder, hindbær osv. 		
<p>TEGN:</p> <ul style="list-style-type: none"> • At børnene viser glæde ved at komme ud. • At børnene er nysgerrige, undrende og undersøgende på legepladsen. • At børnene vil smage på de bær og grøntsager, vi selv dyrker. • At børnene bruger legepladsens faciliteter og derved udfordrer sig selv motorisk. • At børnene bidrager med forslag til aktiviteter. • At der er mindre konflikter imellem børnene. • At nye lege opstår. • At børnene får et begyndende forhold til naturen. Dette kan på sigt gøre, at de finder stor glæde og interesse for naturen. • At børnene tør overskride egne grænser. 		
<p>INKLUSION:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vi er opmærksomme på, at alle børnene er en del af et fællesskab. • Vi sørger for, at børnene er med i det omfang de formår. • Vi accepterer børnenes forskellige måder at lære på. Passiv såvel som aktiv – eget tempo. • Vi tager udgangspunkt i det enkelte barn og vurderer, om barnet har brug for støtte til at komme videre. • Vi tager udgangspunkt i barnets nærmeste udviklingszone. 		
<p>DOKUMENTATION:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vi tager billeder. • Vi skriver på dagstavlen. • Vi laver smitemodel. 		
<p>EVALUERING:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vi evaluerer løbende på stuemøde 1 x månedligt. 		
<p>Barnets alsidige personlige udvikling:</p>	<p>Sociale kompetencer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene har mulighed for 	<p>Sprog:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vi udforsker og undersøger

<ul style="list-style-type: none"> • Barnet bestemmer selv, og i dialog med andre, hvad det vil lave i den "frie" leg. • Ved at smage på bær, røre ved kryb og kravl, over-skrides for nogens vedkommende, egne grænser. • Barnet har mulighed for i eget tempo at afprøve sin kunnen. • Barnet oplever at være betydningsfuld sammen med andre. • Barnets initiativer udvikles. 	<p>at lege på tværs og udvikler deres relationer.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene mødes om deres fælles interesser. Disse er ofte anderledes end indenfor. • Børnene har mulighed for at dele sig og lege uforstyrret i mindre grupper. • Børnene har i leget mulighed for at øve sig i at lede og lade sig lede. Børnenes roller er anderledes i det fri. • Børnene lærer at begå sig i fællesskabet, løse konflikter og drage omsorg. 	<p>de kryb og kravl vi finder, sætter ord på og får os en god snak om tingene.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vi bruger sproget til at samarbejde, når vi bygger huler, graver vandkanaler osv. • Vi snakker om de ting, vi har i vores køkkenhave og drivhus. • Vi synger, rimer og remser bl.a. når der gynes. • Børnene planlægger og organiserer verbalt i deres lege. • Læser bøger på tæpper ude på græsplænen/i hulen.
<p>Krop og bevægelse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Legepladsen gir god mulighed for motorisk udfoldelse, både de eksisterende klatretårne, gynger osv., men også den "naturlige" legeplads såsom bakker, ujævnt terræn, klatre i træer, højt græs mm. • Sanserne skærpes v. leg med vand, gå med bare tæer, lege med mudder, lave bål, mærke regn, sol, vind og sne. 	<p>Natur og naturfænomener:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Børnene får kendskab til årets gang. • Børnene får kendskab til naturen og dens muligheder. • Børnene oplever vind og vejr. • Børnene lærer at bruge naturen som legeplads. • Børnene oplever at "ude-rummet" kan bruges som læringsrum. • Børnene bliver nysgerrige og opsøgende, idet de er sammen med aktive voksne. 	<p>Kulturelle udtryksformer og værdier:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Børnenes drivhus, køkkenhave, bærbuske og frugttræer og høsten af disse giver børnene kendskab til en vigtig del af den danske kulturarv – Høsten. • Det, at vi er ude dagligt på legepladsen gir børnene mulighed for, på egen krop, at følge årstidernes skifte og derved forståelse for årets gang. • Børnene oplever, at naturen kan bruges til læringsrum, og at der kan laves cirkus, danses, synges, males osv. i naturen.

Børnemiljø i Områdeinstitutionen Løgumkloster

Hvert år laves der i områdeinstitutionen samt i filialerne en børnemiljøvurdering. Denne danner grundlag for det kommende års arbejde med børnenes miljø. Området bruger materialerne fra DCUM, og nogle af filialerne vælger at inddrage forældrene i spørgeskemaerne, nogle interviewer de ældste børn, og nogle vælger at gøre det i de forskellige aldersgrupper. Områdeinstitutionen og filialerne forpligter sig til at arbejde ud fra resultatet af de årlige børnemiljøvurderinger.

For Områdeinstitutionen Løgumkloster kendetegnes et godt børnemiljø ved:

Det fysiske:

- At miljøet skal understøtte, at det er gennem legen barnet lærer.
- At der er gode pladsforhold (ude og inde).
- At der er skabt inspirerende lege- og læringsmiljøer (ude og inde).
- At forskelligt lys skaber forskellige stemninger.

Det psykiske:

- At "et godt sted at være, er et godt sted at lære".
- At der opleves glæde, nærvær og anerkendelse.
- At man er inkluderet og en del af fællesskabet.

Det æstetiske:

- At omgivelserne inspirerer børnene,
  - At udsmykningen også hænger i børnehøjde.
  - At der er opryddet og orden
  - At ødelagt legetøj kasseres´.
-

Overgange

Hver gang et barn skal starte i en ny gruppe eller lign., er det vigtigt, at der er en god overgang, således barn og forældre kan føle sig trygge ved det nye sted.

Overgang fra dagplejen

Der udarbejdes i dagplejen et overgangsskema, som afleveres til børnehaven.

Såfremt det vurderes, at der er behov for en samtale, til at understøtte overgangsskemaet, afholdes denne med deltagelse af dagplejer, forældre og pædagog fra den modtagende institution.

Dagplejeren besøger sammen med barnet den modtagne institution.

Overgang mellem grupperne

Når børnene når alderen, hvor de skal skifte gruppe, tilbydes der en forældresamtale, hvor personalet fra den gamle og nye gruppe deltager.

Punkter til samtalen:

- Hvordan går det med X i gruppen (dagligdagen, styrkesider, hvad skal der arbejdes med etc.).
- Er der noget, vi skal være særlig opmærksomme på i overgangsfasen (tryghed, specielle forhold mm.).
- Opstarten i den nye gruppe.
- Hverdagen i den nye gruppe (projekter, leg mm.).
- Spørgsmål fra forældrene.

Overgang til skolen

I Løgumkloster området arbejdes der med rullende skolestart. Det betyder, at vi 4 gange om året sender børn i skolen. Børnene starter når de er 6 år i skolen, og dagtilbuddet i samarbejde med forældrene har vurderet, om barnet er skoleparat.

Inden barnet starter i skolen, inviteres forældrene af dagtilbuddet til en før-skolesamtale, hvor der også aftales, hvilke informationer dagtilbuddet i forhold til barnet må videregive til skolen.

Der afholdes et møde mellem dagtilbud og skoledelen, hvor vi deler oplysninger omkring barnet.

En pædagog fra SFO og indskolingen er på besøg. Pædagogerne er sammen med de børn, der skal starte i skolen. Børnene kommer også på besøg i skolen og SFO.

Der er i samarbejde med skolen udarbejdet pejlemærker for skoleparathed. Dette er arbejdsgrundlaget for dagtilbuddet i forhold til at vurdere, om barnet er forandringsparat til skolelivet.

Evaluering

- Det pædagogiske arbejde bliver løbende evalueret på stue- og personalemøder.
  - Der bliver lavet SMITTE-model på store projekter. Denne og projektets indhold bliver efter forløbet evalueret.
  - Der evalueres på det enkelte barns udvikling og læring ved overgangen fra småbørnsgruppen til børnehavegruppen, samt ved førskolesamtalen.
  - Internt evalueres den pædagogiske læreplan evalueres 1 gang om året.
  - Eksternt evalueres den pædagogiske læreplan hvert andet år.
-

Dokumentation af det pædagogiske arbejde

- Barnets bog.
  - Praksisfortællinger.
  - Kompetencehjulet.
  - Smitte-modellen.
  - Forældreintra (beskeder, billeder mm.).
  - Billeder og beskrivelser fra temauger på opslagstavlen.
  - Daglig info om dagens aktivitet på Whiteboard.
  - Daglig snak med forældre.
  - Vise hvad børnene har lavet (fx udstillinger).
  - BMV.
-

Forældreinddragelse

- Områdebestyrelsen er løbende blevet orienteret omkring arbejdet med den pædagogiske læreplan.
  - Den pædagogiske læreplan vil blive gennemgået på et områdebestyrelsesmøde, hvor områdebestyrelsen har mulighed for at få deres kommentarer tilknyttet.
  - Den pædagogiske læreplan drøftes i bestyrelsen efter hvert valg.
  - Den pædagogiske læreplan udleveres til bestyrelses- og til forældrerådsmedlemmer.
  - Den pædagogiske læreplan evalueres hvert andet år, før valg til områdebestyrelsen.
  - Opfølgning på evalueringen drøftes på områdebestyrelsesmødet, og vedlægges som bilag eller indarbejdes i den pædagogiske læreplan.
-

Skemaet tages 2 gange årligt op på stuemøde. Dette for at se om relationerne ændres.

Hvis der er "bekymringsbørn" i forhold til **barn – voksen relationer**, snakkes der om relationerne på stuemøderne. Efterfølgende kan det sættes på dagsorden til personalemøder under punktet "kort orientering grupperne imellem".

Bilag 2:

Arbejdsskema til SMITTE-MODELLEN

- SMITTE er et redskab til at planlægge, udvikle og evaluere et forløb.
- Modellen kan bruges til både mindre og større pædagogiske forløb, samt til større projekter.
- SMITTE skal opfattes som et dynamisk redskab, hvor man springer frem og tilbage mellem de 5 elementer.
- Tegnene er en hjælp til, undervejs i planlægningsarbejdet og forløbet, at justere, hvis man ikke ser, hører, mærker, det ønskede.
- Det er ikke altid muligt at skelne mellem tiltag og tegn.

SAMMENHÆNG (Baggrunden for det valgte mål i inst.)

- Hvad er udgangspunktet, og hvad er rammerne (i inst. eller i en anden kontekst)?
- Hvor er vi på det område, vi vil arbejde med (Hvad kan vi, hvad gør vi, hvad er vi gode til)?
- Hvad er opgaven?
- Hvilke muligheder har vi for at handle?

MÅL (afsæt i fokusområde, inst. værdigrundlag, igangværende aktiviteter)

- Hvad vil vi gerne opnå med forløbet/aktiviteten?
- Hvad skal børnene lære?
- Hvilke forskellige mål skal spille sammen?
- Hvilke af barnets kompetencer er i spil?

TILTAG (initiativer til gennemførelsen af aktiviteten)

- Hvad skal vi sætte i gang for at bevæge os frem mod målet?
- Hvad skal forberedes og planlægges?
- Hvem har ansvar for hvad, hvornår?
- Hvad kræver det af pædagogen, og hvad er pædagogens rolle i aktiviteten (foran, ved siden af eller bagved)?
- Hvilken metode vil vi benytte?
- Hvilke kompetenceområder er i spil, for at målet kan opnås?

TEGN (resultatet af de tiltag vi har iværksat, hvilke tegn kan vise resultatet)

- Hvilke tegn kan vise os, at vi er på rette spor?
- Hvad skal vi se, høre og mærke på vej mod, og når målet er nået?

- Har forældre og børn omtalt forløbet?

INKLUSION

- Inkluderende fællesskab og læringsmiljø.
- Hvordan vil vi skabe lige deltagelsesbetingelser for alle børn, herunder særligt børn med specielle behov.

EVALUERING (af børnenes tilegnelse og udvikling, samt personalets udvikling og undren)

- Besvares/udfyldes før aktiviteten/emnet:
- Hvilken form for dokumentation vil være velegnet til at evaluere de enkelte mål?
- Hvem skal evaluere, og hvornår skal der evalueres?
- Hvordan skal evalueringen formidles og til hvem?

Besvares/udfyldes **efter** aktiviteten/emnet:

Pædagogisk praksis

- Hvordan gik aktiviteten og hvor langt er vi?
- Underspørgsmål:
  - Hvad gjorde vi?
  - Hvad gjorde børnene?
  - Hvilke refleksioner og eventuelt justeringer havde vi undervejs?

Børnenes læring

- Hvad lærte børnene? Hvilke tegn, er der på det? (Vi skal sammenholde de tegn, vi forventede at se hos børnene og de tegn, vi rent faktisk ser efter afvikling af forløbet).
- Hvor er målet nået/ikke nået.

Pædagogiske kompetencer:

- Hvad har vi lært/erfaret i aktivitetsforløbet?
- Underspørgsmål:
  - Hvad kan vi, hvad er vi gode til nu, og hvad gør vi, som vi ikke kunne eller gjorde før aktivitetens start?
  - Hvor har vi brug for mere viden, erfaring/øvelse?
  - Hvilke nye mål lægger evalueringen op til?

De 6 temaer:

- Barnets alsidige personlige udvikling.
- Sociale kompetencer.
- Sprog.
- Krop og bevægelse.
- Naturen og naturfænomener.
- Kulturelle udtryksformer og værdier.